

NOCTUA

SIVE

NOVA EX BIBLIOTHECA VETERINARIA

Kiadja a Szent István Egyetem Állatorvos-tudományi Könyvtár, Levéltár és Múzeum

17. évfolyam (2013) 3. szám

Így gyógyítunk mi... Múzeumok Éjszakája 2013

Idén ismét nagy sikerrel, immár negyedik alkalommal vett részt az Állatorvos-történelmi Gyűjtemény a Múzeumok Éjszakáján (június 22-én), hatszáznál több látogatóval. A siker záloga nem a kis múzeum, bár Kótai István hagyományosan élvezetes tárlatvezetései és az idei fantasztikus Csigakiállítás sok érdeklődőt vonzott, hanem az „egyebek”, amiben mindig a tanszékekre, az oktató kollégákra és az utóbbi két évben a hallgatókra építünk. Ez alkalommal az éjjeli látogatók a Kisállat-klinika munkájába nyerhettek bepillantást. A legkorszerűbb vizsgálati és terápiás módszerek bemutatása mellett kérdéseket lehetett feltenni a belgyógyászatot képviselő és lélegzetelállító „látvány-ultrahangozást” bemutató Vörös Károly professzornak, a világ legbájosabb menhelyi kutyáit simogatásra beszerző és a szülészetet képviselő dr. Thuróczy Juliannának, és a kisfilmekkel gazdagon körített szelvényi bemutatókat vállaló dr. Szentgáli Zsoltnak.

Az aulából a tornaterembe átsétálók a Nyitott Levéltárak programhoz csatlakozó alkalmi kiállítást tekinthették meg „Régi esetek em-

lékei” címmel. Láthatták Raitsits Emilt, Mócsy János professzort és más híres és névtelen gyógyítókat archív fotókon. Ezenkívül olvashattak eseteleírásokat, szakvéleményeket és belelapozhattak régi betegnyilvántartásokba.

A tornaterembe érkezők nyüzsgő forgatagban találták magukat. A tornapadok és egy otthonos szőnyeg kutyasimogatóként működött. Reméljük, gazdára találtak a szeretge-

tést fáradhatatlanul túró árva ebek, és kellemes élményeket szereztek a mellettük szolgálatot teljesítő gyakoronkok. Itt voltak ismét a hallgatók Bene Roland vezérletével, hogy kedvenceiket bemutassák, illetve a „górcsővezést” támogassák. Németh Lászlóék pedig megtoldották az emeleti kiállítást a csigavá-sárral.

A terem hátsó felében a kemény szakmaiság jegyében dr. Arany-Tóth Attila érdekes radiológiai eseteket ismertetett filmen, képen és szóban, valamint dr. Vajdovich Péter tartott mikroszkópos kivetítéssel ismertetőt a különböző állatok meglepő módon eltérő vérééről. Az érdeklődők közül sokan fordultak dr. Diószegi Zoltánhoz és dr. Szabolcs Nórihoz, *A velünk élő kutya az állatorvos szemével: A kulturált kutyatartásról, a betegségekről, az állatorvosi munkáról* című új könyv kapcsán.

A terem közepén ismét lehetett hajtogatni, rajzolni Karancsi Zita és Négyesi Barbara segítségével.

Reméljük, a jó hangulatú estet élvezték visszatérő látogatóink, és újabb barátokat szerzett a múzeumnak és a Kisállatklinikának egyaránt. (O.É.)

A megújulás fájdalmai

Az utóbbi években megkezdődött a generációváltás a könyvtárban, amit természetes folyamatként fogadunk. A közszférát érintő nyugdíjazások következtében azonban a nyáron egyszerre három munkatársunknak kellett a pihenést választania, ami mindkét fél számára megrendítő változás.

Szegediné Nagy Aranka több mint négy évtizedet töltött a patinás falak között. Szaképesítését is munka mellett szerezte meg, és öt igazgató alatt „szolgált”. Joggal nevezhetjük szolgálatnak a munkáját, mert az utóbbi évtizedekben azt a soha el nem fogyó, be nem fejezhető, láthatatlan munkát végezte, amelyre a könyvtár valamennyi szolgáltatása épül: a könyvek beszerzését és feldolgozását. Erre az időszakra esett a könyvtárak technológiai megújulása, a szolgáltatások globalizálódása. Aki még cédulák gépelésével, apró stencilgépén való sokszorosításá-

val, hatalmas leltárnaplók kitöltésével kezdte a munkát, ma már a világ bármely nagy könyvtárának rekordjait importálhatja a számítógépes integrált rendszerbe, amely a rendeltéstől kezdve a kölcsönzésig minden munkafolyamatot felügyel. A kitartás, a szorgalom, a precizitás, a monotoniatűrés, a mindennapos megújulás mellett az örök tanulás, a világot átfogó szakmai kapcsolatok ápolása jellemezte Aranka pályáját. Bár ugyanabban a székben ült, az egymást követő korszakokban egyre újabb kihívásoknak felel meg, és olyan tudást halmozott fel, amelyet ma sem nélkülözhetünk. Továbbra is számítunk értékes támogatására, a betanuló új kolléga mellett, a manapság divatos „önkéntes” alapon.

Tóth Jánosné, Piroska is azok közé tartozott, akik a „vállukon hordozták” a könyvtári üzemet. Bő két évtizede tartotta tisztán és rendben a raktárt. Intézményünk az ország egyetlen állatorvosi könyvtára, s mint ilyen, számtalan olyan dokumentum birtokában van, amelyeket sehol máshol nem lehet elérni, kutatni, olvasni. Igaz ez a 16. századi könyvekre, a 19. századi disszertációkra csakúgy, mint a legfrissebb külföldi szakirodalomra. Bármelyiknek a megrongálódása, elkeveredése pótolhatatlan veszteség lenne, ezért kezelésük nagy felelősség, amely nemcsak gondosságot, hanem szívet, az állomány ismeretét és szeretetét is igényli. Piroska (kölégánőjével) megszámlálhatatlan alkalommal vett kézbe minden dokumentumot: leltározáskor egyenként kell ellenőrizni őket, helyszűkében időről-időre áthelyezni, „rukkolni”, porolni. Ezt a nehéz munkát mindig pontosan, derűsen végezte – s közben még milliós feladatot.

Bábásné dr. Apostol Ilona könyvtáros-biológus egy évtizedet töltött az olvasószolgálat és a könyvek tartalmi feltárása között megosztva idejét. A speciális témájú dokumentumok úgy lesznek visszakereshetőek a katalógusban, ha a megfelelő tárgyszavakat hozzájuk rendeljük. Erre az elmélyedt elemzőmunkára kiválóan alkalmas volt Ilona, aki orvosi biológiai ismeretekkel és angol-francia nyelvtudással felvértezve, a tárgyszórendszer folyamatosan továbbfejlesztve oldotta meg a feladatot. Az olvasóteremben a legnyűgösebb hosszú és pénteki ügyeket elvállalva nagy terhet vett le vállunkról. Derűjével, humorával, különleges világlátásával pótolhatatlan színfoltja volt mind az olvasóteremnek, mind a könyvtárnak.

Kívánjuk, hogy bár hirtelen jött a változás, kollégáink jó egészségben leljék meg örömeiket és feladataikat az otthoni életben. Aranka, Piroska, Ilona: köszönjük!

Gyarapodott a múzeum

Raspatórium, Deschamps-tű, Hetzel-féle ujjkés, emaszkulátor... Mind-mind az állatorvoslás, azon belül is a sebészet jól ismert és gyakorta használt eszközei. De vajon mit

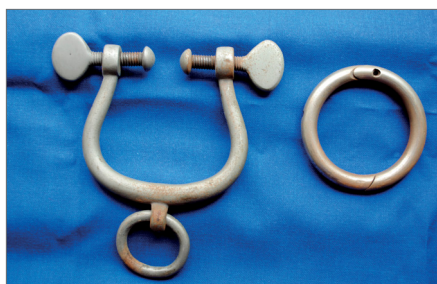
mondanak ezek a tárgyak az olyan ember számára, aki maga nem foglalkozik állatgyógyászattal? Mire használják őket pontosan az állatorvosok? Jelen írásban a Sebészeti és Szemészeti Tanszékről az Állatorvos-történeti Gyűjteménybe került néhány rendkívül érdekes állatgyógyászati eszközről esik szó.

Ha a gyűjteményünkbe beérkezett tárgyi anyag összességét nézzük, a több száz eszköz között jelentős számban fordulnak elő különféle szikék, miskarolókések, gyűrűskések, emaszkulátorok, idegentest-fogók, csipeszek a legkülönfélébb méretben és alakban, tűfogók, alöltéshez használatos Deschamps-tűk, csontcsípők, a csonthártya eltávolítására alkalmas raspatóriumok, velőűrszegek. (A tárgyak meghatározásában nyújtott segítségéért köszönet illeti dr. Diószegi Zoltánt.)

Külön érdekesség, hogy a tárgyak egy része a múlt század első feléből származik, ám sok közülük még ma is hasonló formájában használatos az állatgyógyászatban. Így összességében elmondható, hogy a sebészet eszköztára már közel száz évvel ezelőtt is a maihoz volt hasonlatos, azóta keveset változott.

Egy kívülálló figyelmét azonban talán mégsem ezek az egyébként egyedülálló jelentőséggel bíró, elsősorban beavatkozáshoz használt tárgyak vonják magukra leginkább, hanem a különféle fékező eszközök, amelyekből ugyancsak akadt jócskán az átvett tárgyak között. Ugyanis egyes sebészeti beavatkozásokat nem altatásban végeznek, így zavartalan kivitelezésükhöz és a műtétet végző sebész testi épségének megőrzéséhez elengedhetetlen az állat féken tartása, nem egyszer pedig rögzítése. Az erre alkalmas eszközök nem tartoznak szorosan az állatorvosi sebészet eszköztárába, ám használatuk nélkül nem lenne lehetséges az éber állatokon a műtétek elvégzése. A sertés és szarvasmarha esetében a fékezés legegyszerűbb módja az orrszorító használata, a bikáknál orrkarika használata ajánlott (az ehhez kapcsolt vezetőrúd segítségével az állat féken tartható), a lovak felső ajkára pedig ún. ajakszorító pipát helyeznek.

Néhány ébren végzett beavatkozások során azonban nem elég a féken tartás, muszáj bizonyos kényszerítő eszközöket alkalmazni. A száj- és garatüregben végzett műtétekhez például elengedhetetlen a szájterpesztő, szájfeszítő használata.

Szájterpesztőt használnak foghúzáskor, fogreszeléskor is (ez utóbbi különösen lovaknál gyakori), az állat így nem tudja összezsugorítani az állkapcsát, a szájüreg szabadon hozzáférhetővé válik. Az ajakszorító pedig megakadályozza, hogy az állat a beavatkozás közben félrekapja a fejét.

Az említett néhány eszköz csak egy kevés a gyűjteményünkbe került azon tárgyak közül, amelyek, úgy gondolom, igényt tarthatnak a látogatóközönség érdeklődésére. Ennél több tárgy bemutatására a területi korlátok miatt sajnos jelenleg nincsen mód. Mindazon eszközök azonban hamarosan kiállításmunkánkban is megtekinthetőek lesznek az állandó kiállításban bemutatott tárgyak között. (Fazekas Eszter)

A Bakteriológiai Intézet a Levéltárban

A Magyar királyi Bakteriológiai Intézet, a későbbiekben a Magyar királyi Állatorvosi Főiskola Bakteriológiai Intézetének anyaga összesen 6,14 iratfolyómétert tesz ki levéltárunkban. Ez 43 doboz magyar nyelvű iratot jelent, illetve részben hiányosan megmaradt iktatókönyveket és kimenő iratokat tartalmazó másolati könyveket. Az irategyüttes különféle irattípusokat tartalmaz. A következőkben néhány bemutatására kerül sor, kedvcsinálóként a kutatáshoz.

Milyen feladatai voltak az intézménynek, amelyekről ezek az iratok megemlékeznek?

A levéltári anyagok alapján az intézmény legfontosabb feladatának az oltóanyagok gyártását és forgalmazását tartotta, továbbá folytattak kutatómunkát új oltóanyagok létrehozása céljával. A kutatómunkák közül kiemelendő, hogy tesztelték mások hozzájuk eljuttatott kutatásait is. Ezenkívül az intézmény foglalkozott szaktanácsadással, egér- és patkánymérgek forgalmazásával, boncolással, ételmiszer-higiéniai és vízminőségi vizsgálatokkal, valamint egy könyvtárat is működtetett.

A leggyakoribb járványos állati és humán betegségek, amelyekkel az intézmény foglalkozott, a takonykór, sertéspestis, a gümőkór és a veszettség voltak. Viszonylag ritkábban találkozhat még a kutató tetanuszszal, sercegő üszökkel, lépfenével is – természetesen csak papíron. Található egy-egy irat a baromfikolerával, a szopornyicával, a száj- és körömfájással, a sertésorbáncsal és a bivalyvésszel kapcsolatban is a ritkaságok kedvelőinek.

Lássuk, milyen irattípusok köthetőek az előbbi témákhoz!

A leggyakoribb iratfajta az intézmény részére írt levél, képeslap vagy távirat volt. Ezekben szakvéleményt kértek vagy oltó-

anyagot rendeltek. Előfordult, hogy boncolásra küldtek be állati tetemdarabokat vagy bakteriológiai vizsgálatra vízmintát, esetleg élelmiszermintát. Válaszlevél természetesen nem maradt meg, ám számos esetben megtalálható annak vázlata és azon belül a boncolási jegyzőkönyv.

Az irategyüttesben kis mennyiségben különböző őrlapok is előfordulnak. Például a malleint kérő őrleplel a lótakonykór diagnosztikumát lehetett megrendelni, vagy számos betegség ellen lehetett szérumhoz jutni a „Állami Oltóanyag Termelőnek” című megrendelő lappal. Külön őrleplel töltötték ki vizsgálati ügyben is.

Az őrleplelkhöz hasonló, kötött formájú jegyzőkönyvek, hivatalos iratok születtek rendőrségi és bírósági ügyekben. Éves jelentésből is többfélélt készítet az intézmény, sajnos ezekből is kevés maradt csak fenn. A legátfogóbb jelentés az Bakteriológiai Intézet éves működéséről szóló statisztika volt. Ez általában az 1900-as évektől megjelent az *Állatorvosok Lapok*ban is. Mivel az Állatorvosi Főiskola tanszékeként is működtek, évente leadták a szükséges adataikat az iskola évkönyvéhez. Ezen felül a Pasteur Intézet számára évente külön vezették a veszettséggel kapcsolatos ügyeiket, kísérleteiket pedig lejelentették a *Kísérletügyi Közlemények* szerkesztésének.

Az eddig leírt irattípusokon túl munkaügyi, az intézet működéséről szóló iratok, törvények, rendeletek, reklámanyagok és számos egyéb dokumentum található gyűjteményünkben.

Ez a színes és érdekes irategyüttes értékes részét képezi a Levéltárunknak. (N. B.)

EUROPEANA, az európai kulturális örökség közös kereső felülete

A közös virtuális európai könyvtár kiindulópontja az 1997-ben induló GABRIEL (Gateway and Bridge to Europe's National Libraries) könyvtári projekt. 2005-ben az ezt követő TEL (The European Library – Európai Könyvtár: <http://www.theeuropeanlibrary.org/tel4/>) projekt hozta létre az integrált szolgáltatás kereteit: a TheEuropeanLibrary.org internetes portált, amely kezdetben 9 nemzeti könyvtár gyűjteményéről szolgáltatott információt és tette közzé nyilvánosan elérhető katalógusait. Magyarországon már a következő évben csatlakozott a projekthez, és mára a közreműködő nemzeti könyvtárak száma elérte a 48-at.

Az Europeana (<http://www.europeana.eu/>), más néven az Európai Digitális Könyvtár az Európai Unió multimédiás elektronikus könyvtára. Digitális könyvtár projektjét az Európai Bizottság 2005-ben indította útjára az Európai Könyvtár továbbfejlesztéseként, kereső portálja pedig 2008. november 20-án vált elérhetővé az interneten. Indulásakor a kereső felületén kétmillió digitális dokumentumot

tett hozzáférhetővé, és már az első napon oly mértékű volt az érdeklődés a könyvtár iránt, hogy a portál túlterhelés miatt többször leállt, azóta azonban kifogástalanul működik.

A könyvtár állománya ma már megközelíti a 27 millió rekordot. 2200 európai intézmény (galériák, múzeumok, levéltárak és könyvtárak) dokumentumait foglalja magába 31 különböző nyelven, és **egyetlen, közös keresőfelületen** tesz digitálisan elérhetővé könyveket, újságokat, folyóiratokat, leveleket, naplókat, levéltári anyagot, festményeket, térképeket, rajzokat, fényképeket, zenét, hanganyagokat, rádióközvetítéseket, filmeket, híryananyagokat, televízióadásokat, és kiállításanyagokat.

Az Europeana partnerhálózata több mint 150 tagú, és hat magyar közreműködője van:

- Országos Széchényi Könyvtár Magyar Elektronikus Könyvtár (OSZK MEK)
- Nemzeti Audiovizuális Archívum (NAVA)
- Nemzeti Digitális Adattár (NDA)
- Petőfi Irodalmi Múzeum (PIM)
- Magyar Rádió Archívuma (MR Archívum)
- Magyar Nemzeti Filmarchívum (MNF)

A portálon közzétett tartalom igen változatos, ami pedig az **állatorvos-tudományt** illeti, jelenleg 2758, 1678–2012 között publikált dokumentumot (szöveges-, kép-, és videóanyagot) tartalmaz (<http://www.europeana.eu/portal/search?rows=24&query=what:veterinary%20medicine>)

Mivel a tartalom folyamatosan bővül és összetétele a dokumentum-feltöltés ütemétől és eredetétől függően változik, így e cikk megírásakor az Országos Széchényi Könyvtár anyaga dominált 1750 rekorddal.

Az Europeana portálján elérhetőek a három évvel korábban létrehozott **Európai Könyvtár** – a kutatók „kincsesládájának” – szolgáltatásai is, amelyek hozzáférést biztosítottak 48 nemzeti könyvtár állományához, számos rangos európai felsőoktatási könyvtár bibliográfiai rekordjai, több mint 24 millió oldalnyi teljes tartalomhoz, és 18 millió digitális dokumentumhoz. A fent említett két digitális könyvtárat összevetve fontos kiemelni néhány alapvető különbséget: az Europeana a nagy nyilvánossághoz szól, és digitális tartalmat tesz elérhetővé, az Európai Könyvtár (TEL)

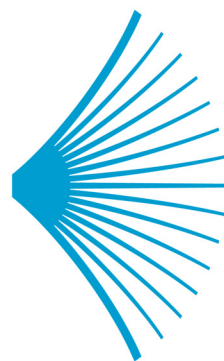
elsősorban a bölcsészettudományok és társadalomtudományok kutatóit célozza meg és főként bibliográfiai rekordokat szolgáltat. Azonban a természettudományok iránt érdeklődők számára is akad itt anyag bőven, például **veterinary medicine** címszó alatt 10431 rekordot találunk, ebből 3860-at böngészhetnek online az érdeklődők.

A TEL regisztrált felhasználói letölthetnek anyagokat, bibliográfiai rekordokat, metaadatokat exportálhatnak kutatási források gyűjtését, kezelését és hivatkozásait rendszerező szoftverekbe (pl. Mendeley vagy Zotero.) A könnyű és gyors eligazodást a pontos metaadatok, de az összesített, közös mutató is nagyban megkönnyíti.

Ami a digitális korszak egyik fő trendjét, a mobil eszközök használatát illeti, az Europeana is igyekszik lépést tartani a korról, így a portálján közzétett tartalom okostelefonokon is hozzáférhető. Első ingyenes – egyelőre csak iPad tulajdonosokat célzó – **mobil alkalmazásukat** ez év júniusában tették közzé. (Letölthető honlapjukról vagy az iTunes App Store-ból.)

Az **Europeana Open Culture** nevű applikáció öt téma köré szerveződik (Térképek és tervek, Művészeti kincsek, Természeti kincsek, A múlt kincsei, és A múlt képekben), és válogatott művészeti gyűjtemények anyagát teszi elérhetővé iPad-en. A tartalom nemcsak kereshető és megtekinthető, de megosztható és megjegyzések is fűzhetőek hozzá. A közzétett anyagok tulajdonjoga lehetővé teszi, hogy ez a tartalom szabadon felhasználható legyen tanulási, kutatási, sőt kereskedelmi célra is.

További fejlesztések – a közösségi média trendekhez igazodva – a felhasználók aktív bevonását célozzák: pl. annotáló szoftverekkel (pl. az *EuropeanaConnect Annotation Suite*), amelyek segítségével kommenteket fűzünk digitális képekhez, térképekhez, hang- és videó fájlokhoz, vagy saját képeket, filmeket, történeteket tölthetünk fel történelmi eseményekről, legyen szó az Első Világháborúról, vagy az 1989-es kelet-európai rendszer-váltásokról (*Europeana 1989: We Made History* – vö. <http://www.europeana1989.eu/en/#>). Jó böngészést! Jó szórakozást! (B.M.)

The
**European
Library**

Connecting knowledge